

tematikus szekciók szerint szerveződtek: *Termelés, fogyasztás, értékesítés; Nyelv, hagyomány, szakralitás; A társadalom változása és kutatása; Migráció; Települési és építészeti kultúra; Tárgykultúra, kézművesség; Népművészet, árucseré; Muzeológia*. Egy híján negyven előadó szerepelt a programban: kor- és pályatársak, kollégák, barátok, tanítványok – nemcsak a Dél-Alföldről, hanem az ország számos részéről és a határon túli Délvidékről.

Az első konferencianap estéjén *A szegedi táj vonzásában – Képek Juhász Antal néprajzi munkásságából* címmel fotókiállítás nyílt az ünnepelt által és róla készült fényképekből. A tárlatot Kertész Péter, az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark ügyvezető igazgatója, Juhász Antal egykori tanítványa nyitotta meg a népzenei hangulatot megalapozó Nyenyere Egylet közreműködésével.

Résztvevőként, szervezőként és a konferenciát követő visszajelzések alapján úgy vélem, az alkalomhoz méltó, bensőséges, múltidéző, ugyanakkor az új kutatási eredmények megjelenésével a jövőbe is tekintő tudományos tanácskozás zajlott Szegeden.

SIMON ANDRÁS

Rómer Flóris emlékezete 2015-ben

Felhívom az olvasó figyelmét, hogy ez az írás illetlenül keserű, és tárgyilagosságra törekvése ellenére is szubjektív, ennél fogva fölöttébb alkalmas az esetlegesen meglévő jó hangulat megzavarására.

1815. április 12-én született „*a magyar régészet atyja*”-ként emlegetett Rómer Flóris. Az utókor hálás maradékát ez arra készítette, hogy a bicentenárium alkalmából megemlékezzen a tudós pap munkásságáról. Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága javaslatára az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének (UNESCO) 37. Általános Konferenciája 2013-ban Rómer születésének 200. évfordulóját is felvette azon évfordulók közé, amelyeket a szervezet 2015-ben megünneplésre méltónak talált. (Egyébként Rómer halálának 125. évfordulója alkalmából egy Győrött 2014 márciusában megrendezett konferenciához kapcsolódva két civil szervezet, a Bakonyalja Barátainak Köre és a Rómer Flóris Alapítvány a győri Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeummal összefogva, ugyancsak indítványozta a 2015-ös év Rómer-emlékévvé nyilvánítását – ld. erről bővebben: http://romer2015.hu/?page_id=8).

Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság Kulturális Szakbizottsága 2015. szeptember 7-én könyvbemutatót tartott az Emberi Erőforrások Minisztériuma földszinti konferenciatermében, ahol a szakbizottságnak az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Magyar Nemzeti Múzeum támogatásával a

bicentenáriumra megjelentetett kiadványát, Valter Ilona Szóval, *tettel – Rómer Flóris élete és munkássága (1815–1889)* című művét Tomka Gábor, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgató-helyettese ismertette. A méltató szép szavak után, meghökkentő volt, hogy egy valódi Rómer-monográfia helyett nemhogy egy könyvet, csupán egy vékonyka füzetet tekinthetett meg a távolból a könyvbemutató közönsége. Minden bizonnyal a szerző – aki a magyar régészek nemzedékeit tanította az ELTE-n – egy korábbi munkája szövegének az illusztrációkkal feldúsított változata ez az új füzetke. (Az előzmény a 2006-ban az Építésügyi Tájékoztatási Központ által kiadott, *A magyar műemlékvédelem nagyjai* sorozatban megjelent alig 35 oldalas kiadvány.) Ha már nem tudtak egy új munkát az évfordulóra megjelentetni, megítélésem szerint érdekesebb lett volna Rómerről inkább R. Várkonyi Ágnes kismonográfiának is beillő, mintaadó tanulmányát közreadni (*Egy pozitivistá történése a bencés rendben. Rómer Flóris [1815–1889]*. In Mons Sacer II. Szerk.: Takács Imre. Pannonhalma, 1996, 290–308.). Még hozzá magyar és angol nyelven. Elvégre, ha már nemzetközi szinten is kimondatjuk, hogy van egy kétszáz éve született magyar tudós, aki méltó a megemlékezésre, akkor az a legkevesebb, hogy legalább egy világnyelven, angolul is megjelentetünk róla egy kiadványt. A magyar kulturális diplomácia szegénységi bizonyítványa, hogy az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága (Kulturális Szakbizottsága) gyakorlatilag nem rendelkezik önálló költségvetéssel, s a hírek szerint még az UNESCO-ülésekre való kijutás költségeinek az előteremtése is gondot okoz. Úgy vélem, ez nem a Magyar Nemzeti Bizottságban dolgozókat, hanem az e helyzetért felelős döntéshozókat minősíti. Szomorú, hogy egy céltámogatás révén publikált ötvenoldalas füzetet is sikernek kell elkönyvelni. Különösen annak fényében, hogy egy átlagos állófogadásra többet költ el egy minisztérium, mint amennyibe e – vitathatatlanul szép kiállítású – füzet került. Ráadásul csak úgy lesz e műnek angol nyelvű változata, hogy a könyvbemutatón az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontja közönség soraiban helyet foglaló főigazgató-helyettese, Balogh Balázs az ügy érdekében felvállalta ennek finanszírozását.

A nesze semmi, fogd meg jól érzését tovább fokozta az, hogy a könyvárusi forgalomba nem kerülő (!) kb. 50 oldalas kiadványból a jelenlévők közül csak a szerencsésebbnek jutott, s bár ígéret hangzott el, miszerint elektronikus formában elérhető lesz majd az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága honlapján, erre még három hónap múltán sem került sor. Annak fényében ezen nincs is mit csodálkozni, hogy bár e honlapra az már 2015. szeptember 7-én felkerült, miszerint bemutatták e kiadványt (<http://www.unesco.hu/bemutattuk-romer-150909>), ám a mai napig (2015. december 16.) hallgatnak arról, hogy 2015 Rómer Flóris Emlékév lenne, még mindig csak egy 2014. január 22-i közlemény olvasható a 2014-es Ybl Miklós és Lechner Ödön Emlékévről (az előbbi születésének 200., az utóbbi halálának 100. évfordulója okán). Úgy vélem, ez a frissítelenség már nem vezethető vissza pusztán a szűkös anyagiakra. E mulasztás azért is érthetetlen, mert a szeptember 7-i könyvbemutató második napirendi

pontjaként Visy Zsolt, az UNESCO MNB Kulturális Szakbizottság elnöke és Mikó Árpád, az MTA BTK Művészettörténeti Intézet tudományos főmunkatársa jóvoltából ismertették a Rómer Flóris Emlékév programjait is.

Ennek legfontosabb tudományos rendezvényére 2015. október 7-én került sor a Magyar Nemzeti Múzeum Dísztermében. E tanácskozást eredetileg a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat kezdeményezte, s ennél fogva fő szervezői Kerny Terézia és Mikó Árpád voltak, rendező intézményként csatlakozott a programhoz a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontja, a Magyar Nemzeti Múzeum, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága és az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága is.

A konferenciát L. Simon László, a Miniszterelnökség parlamenti államtitkára köszöntötte, s többek között hangoztatta, hogy a kormány által elfogadott Rómer Flóris-terv a határon túli magyar vonatkozású épített kulturális örökség védelme, megóvása és megismertetése érdekében 2016-tól 2018-ig évente 200 millió forinttal támogatja a határon túli műemlék-felújítási programot. A házigazda Magyar Nemzeti Múzeum nevében Csorba László főigazgató, a szervezők képviselőjében pedig Fodor Pál, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontjának főigazgatója nyitotta meg a rendezvényt.

Zsidi Paula (BTM, Aquincumi Múzeum) Rómer Flóris és Aquincum kapcsolatáról, illetve az ókori tárgyi emlékek értékeléséről szolt előadásában. Debreczeni-Droppán Béla (Magyar Nemzeti Múzeum) Rómer Flórisnak a Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtára élén eltöltött éveit idézte fel. Prohászka Péter (Archeologický ústav SAV v Nitre) az ősrégészek és antropológusok 1876-ban Magyarországon megrendezett VIII. világkongresszusáról beszélt, amelynek főtitkára Rómer volt, oroszlánrészt vállalva e tanácskozás sikeres megszervezésében és lebonyolításában.

Rómer Flóris a Történelmi Társulatnak is az alapító tagja volt. A társulat létrejöttében és működtetésében játszott szerepét Soós István (MTA BTK Történettudományi Intézet) tekintette át. Lakatos-Balla Attila (Nagyvárad) Rómer Flóris nagyprépost-kanonok nagyváradi éveiről szolt.

A délutáni ülészakon *Rómer Flóris és a középkori magyar falkép-festészet korpusza* címmel Jékely Zsombor (Iparművészeti Múzeum) tartott előadást. Mikó Árpád (MTA BTK Művészettörténeti Intézet) és Zsupán Edina (Országos Széchényi Könyvtár) Rómer Flórisnak a Corvina Könyvtár tudományos leírásában játszott szerepét ismertették közös referátumukban. Mindketten elismerően szóltak az archeológus művészettörténeti, stílustörténeti felkészültségéről. Kiss Erika (Magyar Nemzeti Múzeum) a magyar ötvösművészet kutatásában Rómer úttörő munkásságáról adott számot. A záróelőadást Kerny Terézia (MTA BTK Művészettörténeti Intézet) tartotta, aki Rómer Flórisról mint a rimajánosi bencés templom címzetes apátjáról beszélt.

A konferencia alkalmával a Nemzeti Múzeumban időszaki kiállítás keretében megtekinthető volt annak a vándor kamaratárlatnak az anyaga is, amely

Cséc Teréz koordinálásában készült, s a Kárpát-medence több pontján is megtekinthető volt a Rómer-év kapcsán.

Az emlékülés zárásaként a résztvevők megkoszorúzták a Nemzeti Múzeum kertjében Rómer Flóris emlékművét.

Ezzel akár be is lehetne fejezni ezt az írást – ha 2015. november 6-án váratlanul nem távozott volna az élők sorából Kerny Terézia, az MTA BTK Művészettörténeti Kutatóintézete tudományos munkatársa, aki Mikó Árpáddal együtt nemcsak a program megszervezését, hanem az elhangzott előadások szerkesztett anyagának a kötetbe rendezését is vállalta. Teri azok közé tartozott, akik nemcsak egy kipipálandó feladatnak, hanem valóban fontosnak tartották a Rómer Flórissal való megemlékezést és hagyatékának feldolgozását. Évfordulótól függetlenül hosszú évek óta foglalkozott a 19. század tudománytörténete forrásokon nyugvó feltárásával, szorgalmazta a különböző (köz)gyűjteményekben szerte a Kárpát-medencében őrzött, Rómerhez fűződő dokumentumok számbavételét, ami nélkülözhetetlen egy igazi monografikus igényű Rómer-biográfia majdani megírásához. Jellemző rá, hogy amikor 2004-ben, Ipolyi *Magyar mythológiája* megjelenésének 150. évfordulója alkalmából rendezett konferencián előadásom zárásaként elmondtam, hogy célul tűztem ki Ipolyi kiterjedt levelezésének feldolgozását, s elektronikus formában kritikai kiadását, s bízom benne, hogy menet közben akadnak majd művészettörténész, folklorista, régész, egyháztörténész, levéltáros kollégák, akik bekapcsolódnak a kollektívát igénylő, nagyszabású munkába, Kerny Teri rögtön jelentkezett, hogy kész részt venni ebben. Ennek érdekében háromszor adtunk be OTKA-pályázatot, ám mindháromszor akadt olyan bíráló, aki nem tartotta időhöz kötöttnek, s ezáltal sürgetőnek a tudománytörténet e szeletének a feltárását, így rendre lemaradtunk a támogatottak köréből. Pedig legutóbb, az akkor még csak a közelgő Rómer bicentenáriumra Teri vállalta volna az alapvető fontosságú és igen bőséges Ipolyi–Rómer levelezés kritikai kiadását is, ám a bírálóbizottságot ez is közömbösen hagyta. Kerny Terézia váratlan és korai halálával minden eddiginél távolabbra került egy igényes forrásfeltárson nyugvó, korszerű Rómer-, illetve Ipolyi-monográfia elkészítése is. Ehhez égbekiáltóan hiányzik az ő hozzájárulása: felkészültsége, széles körű tájékozottsága, kitartása, hatalmas munkabírása és buzdítása.

Nem véletlen, hogy 2015. november 27-én, a Rómer-emlékév győri zárókonferenciáján, a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeumban tartott esemény érdemi része „*a tragikus hirtelenséggel elhunyt neves Rómer-kutatóra*”, Kerny Teréziára történő megemlékezéssel kezdődött. Székely Zoltán művészettörténész idézte fel alakját és ez irányú munkásságát.

Ezt követően a botanikus Galambos István a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytára Gyűjteményének Rómer által gyűjtött lapjairól beszélt, majd pedig az ugyancsak botanikus Schmidt Dávid a növények florisztikai jelentőségét emelte ki. Jóllehet, a néprajztudomány is sokat köszönhet Rómernek, olybá tűnik, a kézikönyveink ezzel kapcsolatos meglehető-

sen mostoha és szűkszavú bánásmódja akár néprajzos részről bicentenáriumi meg-nem-emlékezést is eredményezhetett volna, ám ezt szerencsére megíúsította, hogy Gráfik Imre előadást tartott Rómer szerepéről a Néprajzi Múzeumot megalapozó gyűjtemény létrehozásában.

Ismeretes: az 1848–1849-es szabadságharcban való részvétele miatt Rómer több évig tartó börtönbüntetésre ítélték, csak 1854-ben szabadult közkegyelemmel. Hermann Róbert (Hadtörténeti Intézet és Múzeum) a szabadságharc során tanúsított bátor magatartásáról is beszélt, aminek következtében az utász közlegény végül honvéd századosi rangig jutott. Mázi Béla (MTA Könyvtára Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye) Rómer életének egy eleddig kevésbé ismert epizódjáról, az Akadémia könyvtárosaként eltöltött éveiről szólt. Prohászka Péter (Archeologický ústav SAV v Nitre) Rómer Magyarország vidékeinek régészeti felfedezésében játszott szerepét tekintett át a korabeli vicclapok Rómerről készült karikatúráival is fűszerezett előadásában. Ezt követően Horváth József (Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Közösségi Tér) ismertette a Rómer Flóris-emlékkötetet, az *Arrabona* múzeumi évkönyv 51. számát.

A konferenciát a Rómer-bibliográfia és a közgyűjteményi adatbázis bemutatása zárta.

Valahogy így emlékezett a többé-kevésbé hálás utókor 2015-ben Rómer Flórisra.

SZULOVSKY JÁNOS

„Hegyet hágék, lőtöt lépék...”

Konferencia Erdélyi Zsuzsanna néprajztudós emlékére (Balassagyarmat, 2015. november 3–4.)

Többszöri sikertelen pályázás után a Magyar Művészeti Akadémia anyagi támogatásával az MTA BTK Néprajztudományi Intézete és Zenetudományi Intézete a komáromi Duna Menti Múzeum együttműködésével rendezte meg a Palóc Múzeumban a 2015 februárjában elhunyt Erdélyi Zsuzsanna emléke előtt tisztelgő konferenciát. E nembn ez volt az első hazai szakmai rendezvény. A színvonalas, jó hangulatú tanácskozás nyitónapján a család részéről jelen volt Dobozy Borbála és Dobozy Dániel. Köszöntőjében a múzeumok hazai művelődésben játszott szerepéről szólt Császtvay Tünde, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgató-helyettese, a komáromi Duna Menti Múzeum igazgatója, Csütörtöky József pedig arról beszélt, hogyan próbál az általa irányított intézmény és Komárom városa méltó emléket állítani a csallóközi Viharos-pusztán birtokos/otthonos Erdélyi Pál irodalomtörténésznek és idősebb leányának.